ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ

Избоскан тумани

2024 йил 4 март

Судья: Р.Г.Асқаров

Избоскан туманлараро иқтисодий судининг судьяси Р.Асқаров раислигида, судья ёрдамчиси А.Султоновнинг котиблигида, Андижон туман фермер, дехкон хўжаликлари ва томорка ер эгалари кенгаши Янгиобод хосили фермер хўжалигининг манфаатини кўзлаб, Skorton Textil масъулияти чекланган жамияти шаклидаги қўшма корхонаси хисобидан 95 206 766 сўм асосий қарздорлик, 67 625 287 сўм уруғлик пахта устама пуллари, 24 424 807 сўм микдорида 15 фоиз микдорида жарима хамда суд харажатларини ундириш тўғрисидаги даъво аризаси юзасидан қўзғатилган иқтисодий ишни, Кенгаш вакили Ф.Насриддинов, фермер хўжалиги рахбари Б.Раззаков, вакили М.Ашуров, Р.Тошматов, жавобгар вакили З.Хошимов, Ж.Махмудов, ишга мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида жалб қишлоқ хўжалиги бўлими туман вакили Ф.Яхшибоевлар (ишончномалар асосида) иштирокида, Избоскан туманлараро иктисодий суди биносида очиқ суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

АНИКЛАДИ:

Андижон туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши (бундан буён матнда "Кенгаш" деб юритилади) Янгиобод хосили фермер хўжалиги (бундан буён матнда "Даъвогар" деб юритилади) манфаатида судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, Skorton Textil" масъулияти чекланган жамияти шаклидаги қўшма корхонаси (бундан буён матнда "Жавобгар" деб юритилади) ҳисобидан 95 206 766 сўм асосий қарздорлик, 67 625 287 сўм уруғлик пахта устама пуллари, 24 424 807 сўм миқдорида 15 фоиз миқдорида жарима ва суд харажатларини ундиришни сўраган.

Ишга мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида Андижон туман қишлоқ хўжалиги бўлими жалб қилинган.

Фермерлар кенгаш судга даъво миқдорини кўпайтириш тўғрисида ариза тақдим этиб, жавобгар жамият ҳисобидан 134 505 672 сўм асосий қарздорлик, 73 980 435 сўм устама пулини ва 31 272 916 сўм жарима ва почта харажатини ундиришни сўраган.

Суд мажлисида Кенгаш вакили ва фермер хўжалиги рахбари иштирок этишиб – кластер билан фермер хўжалиги ўртасида 2023 йилнинг февраль ойида пахта хомашёсини етиштириш ва етказиб бериш тўғрисида шартнома тузилганлигини, шартнома бўйича кластер томонидан дастлаб аванс, минерал ўғитлар ва терим учун маблағларни ўтказиб берганлигини, шартномада 1 тонна пахта хомашёнинг нархини Қишлоқ Хўжалиги Вазирлиги томонидан 2023 йил учун 8 300 000 сўм нарх белгиланганлиги сабабли шартномага ушбу суммани қўйилган ҳолда имзоланганлигини, пахта хомашёларни йиғиштириб олиш жараёни якунлангунга қадарли Қишлоқ

Хўжалиги Вазирлиги томонидан 2023 йил хосили бўйича тавсиявий нархлар эълон қилинмаганлигини, фермерлар кенгаши хузуридаги бухгалтерия марказида фаолият олиб бораётган яъни фермерларга хизмат қилаётган бухгалтерлар томонидан шартномадаги суммадан келиб чиқиб фермернинг электрон ключи орқали жавобгарга счёт-фактуралар юборилганлигини, жавобгар томонидан бир неча бор счёт-фактураларга рад жавоби босилган холда счёт-фактураларни қайтарганлигини, 2023 йилнинг хосили бўйича тавсиявий нарх эълон қилинмаганлиги сабабли амалдаги пахта харид нархини шакллантириш тўғрисидаги низом талабидан келиб чиқиб хисобкитоб қилиб беришни сўраб, даъвони тўлиқ қаноатлантириб беришни сўради.

Суд мажлисида жавобгар вакиллари ўз кўргазмаларида - фермер хўжалиги билан кластер ўртасида 2023 йилнинг февраль ойида пахта хомашёсини етиштириш ва етказиб бериш тўғрисида тузилганлигини, шартнома бўйича фермер хўжалигига дастлаб аванс, минерал ўғитлар ва терим учун маблағларни ўтказиб берилганлигини, дастлабки шартномада 1 тонна пахта хомашёнинг нархини Қишлоқ Хўжалиги Вазирлиги томонидан 2023 йил учун нарх белгилангунга қадарли фақатгина молиялаштириш учун 8 300 000 сўм нарх қўйилган холда шартнома тарафлар томонидан имзоланганлигини, қабул қилинган пахта хом ашёларни ушбу нархи бўйича тўлаш учун асос бўлмаслигини, Қишлоқ Хўжалиги Вазирлиги томонидан 2023 йил хосили бўйича тавсиявий нархлар қилинмаганлигини, 2023 йилда етиштирилган пахта хомашёсининг нархини Nyu-York савдо биржасида пахта толасининг фюьчерс шартномалари бўйича кориктировка тахлили кунлик эълон қилиниб боришини, 2023 йилнинг 7 октябрь куни пахта хомашёларни нархини аниклаш юзасидан хисоб китоб Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг вепсайтида қилинганлигини, фермерлар счёт-фактураларни сорти ва навига қараб 7 000 сўмдан юборишганлигини, ундан аввал юборилган счёт-фактураларга баланд сабабли кўрсатилганлиги рад жавоби босилган фактураларни қайтарганлигини, шундан сўнг айрим фермер хўжаликлари ўртача нав ва синфи бўйича 7 000 сўмдан счёт-фактураларни юборганлигини, жавобгар томонидан 1 тонна пахта хомашёсини 7 000 сўмдан қабул қилишини маълум қилганлигини, нарх бўйича почта алоқа бўлими орқали 2023 йилнинг октябрь хамда декабрь ойларида фермер хўжаликларига таклиф хатларини юборишганлигини, лекин хеч қайси фермер хўжалиги хатга муносабат билдирмаганлигини билдириб, даъвони рад қилиб беришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган Андижон туман қишлоқ хўжалиги бўлими вакили – Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги томонидан 2023 йилнинг пахта хамашёсини тавсиявий харид нархи эълон қилинма-ганлигини, даъвогарнинг даъво талаби асосли эканлигини билдириб, даъвони тўлиқ қаноатлантириб беришни, қарши даъво аризани қаноатлантиришни рад этишни сўради.

Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси Андижон вилоят худудий бошқармаси суд мажлисини вакилнинг иштироксиз кўришни сўраган, шу сабабли суд ишни Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал

кодекси(бундан буён матнда ИПК деб юритилади)нинг 170-моддаси 3- қисмига асосан палата вакилининг иштироксиз кўриб чиқишни лозим топди.

Суд мажлиси жараёнида тарафлар шартномага ўзгартириш киритиш бўйича судга мурожаат қилишмаганлиги маълум бўлди, нарх бўйича эса 2023 йил октябрь ва декабрь ойларида жавобгар томонидан почта алоқа бўлими орқали фермер хўжаликларига таклиф хатлари юборилган, лекин тарафлар ўртасида харид нархи бўйича манфаатли келишувга эришилмаган.

Суд, тарафларнинг вакилларининг тушунтиришларини тинглаб, иш материалларини ва такдим этилган хужжатларни ўрганиб чикиб, даъво бўйича тарафлар томонидан билдирилган эътирозлар ва важларини мухокама килган холда куйидаги асосларга кўра дастлабки даъво ва карши даъвони кисман каноатлантиришни лозим топди.

Чунки, тарафлар ўртасида 10.02.2023 йилда "Пахта хом ашёси ва уруғлик пахта харид қилиш бўйича" 3/30-сонли шартнома тузилган, шартномада 1 тонна пахта хом ашёсининг ўртача харид нархини 8 300 000 сўм деб белгилашган. Мазкур шартноманинг 4.1-банди в-хатбошисида, 2022 йил харид нархлари маълум қилингунга қадарли 2021 йил ўртача тахминан харид нархи (2 сорт 1 синф) бўйича шартномани тузишга келишилган.

Марзкур шартноманинг 4.1-бандининг б-хатбошисида, Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Пахтачилик соҳасида бозор тамойилларини кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида" 2020 йил 6 мартдаги ПҚ-4633-сонли қарорининг 3-бандида, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги Иқтисодиёт ва саноат вазирлиги, Ўзбекистон фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши, "Ўзтўқимачиликсаноат" уюшмаси билан биргаликда жаҳон бозори нархлари таҳлилидан келиб чиқиб, ҳар йили 1 декабрга қадар келгуси йил ҳосили учун кутилаётган минимал нархлар эълон қилинишини ҳамда бозорлардаги нархлар ўзгаришидан келиб чиқиб, ҳар чоракда ушбу нархга тузатишлар киритилишини таъминласин деб кўрсатилганлиги ушбу шартнома шартларида инобатга олинади деб кўрсатилган.

Шу муносабат билан тарафлар пахта хом-ашёси харид қилиш нархи буйича ўзгартиришлар киритиб боради ҳамда юқоридаги вазирлик ва идоралар томонидан эълон қилинган харид нархлари асосида ўзаро ҳисоб китобларни қайта амалга оширади деб кўрсатилган.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги Вазирлиги томонидан 10.01.2023 йилдаги 03/24-08/4-сонли хатига асосан 2023 йил хосили учун бир тонна пахта хом ашёсининг ўртача харид нархини молиялаштириш учун 8 300 000 сўм деб белгиланганлиги тўғрисида маълумот тақдим этилган. Бундан бошқа хизматда фойдаланиш учун тавсиявий нархлар юборилмаган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 1.1-бандида, даъвогар 60 600 кг пахта хомашёсини жавобгарга топшириши белгиланган, даъвогар 2023 йилнинг сентябрь-октябрь ойларида Анд-35 навли 62 522 кг пахта хом ашёсини жавобгарга топширган, жавобгар томонидан ушбу пахта хом ашёларни қабул қилиб олган. Даъвогар томонидан 2024 йилнинг январь ойида 1 кг пахта хомашёсини 8 300 сўмдан счёт-фактураларни расмийлаштирган холда жавобгарга юборган, лекин жавобгар счётфактураларни қабул қилмасдан рад жавоби берган.

Даъвогар Анд-35 бўйича 1-нав 1-синф бўйича 21 727 кг, 1-нав 2-синф бўйича 40 795 кг пахта хомашёларини топширган, мазкур топширган пахта хомашёларини дастлаб 1 кг-мини 8 300 сўмдан, судга берганидан сўнг низом бўйича қайта хисоб китоб қилган холда ариза такдим этган.

Тақдим этилган ҳисоб-китоби ўрганиб чиқилганида кенгаш хатоликка йўл қўйганлиги маълум бўлди, жумладан, Анд-35 бўйича 1-нав 1-синф бўйича 1 кг пахта хомашёси 8 957 сўм, 1-нав 2-синф бўйича 8 727 сўм, 1-нав 3-синф бўйича 6 984 сўм, 2-нав 1-синф бўйича 8 188 сўм, 2-нав 2-синф бўйича 7 507 сўм, 2-нав 3-синф бўйича 6 902 сўм синфлар юзасидан коэффициентлар чиқарилган.

Даъвогар эса Анд-36 бўйича белгиланган коэффициентлар асосида хисоб китоб қилган. Даъво бўйича қайта хисоб-китоб қилинганида қуйидагилар аниқланди. Анд-35 бўйича 1-нав 1-синф бўйича 21 727 кг топширган бўлиб, 8 957 сўмдан хисобланганида 194 608 739 сўм, 1-нав 2-синф бўйича 40 795 кг топширган бўлиб, 8 727 сўмдан хисобланганида 356 017 965 сўм жами 550 626 704 сўм пахта хом ашёларини топширганлиги маълум бўлди.

Даъвогар томонидан жавобгарга аванс, минерал ўғит билан боғлиқ 423 725 835 сўмлик молиялаштирилган, намлик ва қуритиш тозалаш бўйича даъвогардан 6 485 498 сўм ушлаб қолинган, транспорт харажатига 2 269 912 сўм ҳисоблаган. Ҳисоб китоб якуни бўйича жавобгар жамият даъвогар фермер хўжалиги олдида 122 685 283 сўм қарздорлиги қолган.

Шунингдек, уруғлик пахта учун шартномада қўшимча маблағ тўлаш назарда тутилган бўлиб, 194 608 739 сўмнинг 75 фоизи 145 956 554,25 сўм чиқмоқда, ушбу суммани иккига бўлинса 72 978 277,12 сўм ҳосил бўлмоқда. Суд тўланиши лозим бўлган 72 978 277,12 сўм устама маблағларини асосли деб ҳисоблади ва ушбу суммани ундириш лозим топди.

Зеро, Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, «Ўзпахтасаноат» уюшмасининг 2007 йил 31 августдаги 81, 32, 163, ЭГ-01/22-4209, 01/1829-сон қарори билан тасдиқланган "Пахта хом ашёсининг харид нархини ва пахта толасининг улгуржи нархини шакллантириш тартиби тўғрисида"ги Низом асосида ҳамда Қишлоқ хўжалиги Вазирлиги томонидан 10.01.2023 йилдаги 03/24-08/4-сонли хатида 2023 йил ҳосили учун бир тонна пахта хом ашёсининг ўртача нархини 8 300 000 сўм белгилаган ҳолда топширган нави ва синфига қараб Низом талаблари асосида хисоб китобни амалга оширган.

Хусусан, Низом бўйича Анд-35 нави 1-нав 1-синф бўйича 1 кг пахта хомашёси 8 957 сўм, 1-нав 2-синф бўйича 8 727 сўм, 1-нав 3-синф бўйича 6 984 сўм, 2-нав 1-синф бўйича 8 188 сўм, 2-нав 2-синф бўйича 7 507 сўм, 2-нав 3-синф бўйича 6 902 сўм;

Анд-37-36 навлари 1-нав 1-синф бўйича 1 кг пахта хомашёси 9 080 сўм, 1-нав 2-синф бўйича 8 847 сўм, 1-нав 3-синф бўйича 7 079 сўм, 2-нав 1-синф бўйича 8 300 сўм, 2-нав 2-синф бўйича 7 611 сўм, 2-нав 3-синф бўйича 6 997 сўм, шу тариқа 3, 4 ва 5 навлари бўйича синфлар юзасидан коэффициентлар чиқарилган.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги Вазирлиги томонидан 10.01.2023 йилдаги 03/24-08/4-сонли хатига асосан 2023 йил хосили учун

бир тонна пахта хом ашёсининг ўртача харид нархини молиялаштириш учун 8 300 000 сўм деб белгиланганлиги тўғрисида маълумот тақдим этилган. Бундан бошқа хизматда фойдаланиш учун тавсиявий нархлар юборилмаган.

Фақатгина Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг телеграмм каналига 2023 йил 19 октябрда қўйган маълумотида, 2023 йил ҳосили учун пахта хом-ашё бўйича кутилаётган минимал нархи 1 кг учун 8 000 сўм саналади деб кўрсатилган. Таъкидлаш жоизки, ушбу телеграмм каналида ўртача харид нархи эмас балки минимал нарх эълон қилинган.

Пахта хомашёларни жавобгар вакиллари томонидан қабул қилиб олинганлиги тасдиқланган, фақатгина нархига эътирози борлиги сабабли суд, пахта хом ашёсини даъвогар томонидан топширилган, жавобгар томонидан эса қабул қилиб олган деб ҳисоблайди.

Зеро, ФК 465-моддасининг биринчи қисмига кўра, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ хўжалиги маҳсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги маҳсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай маҳсулотни ҳарид қиладиган шаҳсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу маҳсулотни ҳабул ҳилиш (ҳабул ҳилиб туриш), унинг ҳаҳини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

ФК 356-моддасининг биринчи ва учинчи қисмларига кўра, шартномани бажарганлик учун тарафларнинг келишуви билан белгиланган баҳода ҳақ тўланади, шартнома тузилганидан кейин баҳони ўзгартиришга қонунчилик ёки шартномада назарда тутилган ҳолларда ва шартларда йўл қўйилади.

ФК 418-моддасининг биринчи қисмига биноан, сотиб олувчи товар ҳақини ушбу Кодекснинг 356-моддасига мувофиқ белгиланадиган баҳода тўлаши, шунингдек қонунчилик, олди-сотди шартномаси ёки одатда қўйиладиган талабларга мувофиқ тўловни амалга ошириш учун зарур бўлган ҳаракатларни ўз ҳисобидан бажариши лозим.

ФКнинг 363-моддасига биноан суд шартнома шартларини шархлашда ундаги сўз ва ибораларнинг асл маъносини эътиборга олади. Шартноманинг шарти аниқ бўлмаса, унинг асл маъноси уни бошқа шартларга ва бутун шартноманинг маъносига таккослаш йўли билан аникланади. Агар ушбу модданинг биринчи қисмида баён этилган қоидалар шартноманинг мазмунини аниклаш имконини бермаса, тарафларнинг хакикий умумий хохиш-иродаси шартноманинг максадини хисобга олган холда аникланиши керак. Бунда барча тегишли ҳолатлар, шу жумладан шартнома тузиш олдидан олиб борилган музокаралар ва ёзишмалар, тарафларнинг ўзаро топган амалиёт, муносабатларида қарор ИШ муомаласи тарафларнинг кейинчалик ўзларини қандай тутганлиги эътиборга олинади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Пахтачилик соҳасида бозор тамойилларини кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида" 2020 йил 6 мартдаги ПҚ-4633-сонли қарори 2-бандининг "а" кичик бандида 2020 йил ҳосилидан бошлаб пахта хом-ашёсининг харид нархини белгилаш амалиётидан воз кечилиши белгиланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 12 декабрдаги ПФ-205-сонли Фармони билан ушбу қарорнинг 3-банди ўз кучини йўқотган бўлсада, шартнома тузилганида ва пахта хомашёларни топшириш жараёнида мазкур банди амалда бўлган.

Яъни, Қарорнинг 3-бандида, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ хўжалиги вазирлиги Иқтисодиёт ва саноат вазирлиги, Ўзбекистон фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши, "Ўзтўқимачиликсаноат" уюшмаси билан биргаликда жаҳон бозори нархлари таҳлилидан келиб чиқиб, ҳар йили 1 декабрга қадар келгуси йил ҳосили учун кутилаётган минимал нархлар эълон қилинишини ҳамда бозорлардаги нархлар ўзгаришидан келиб чиқиб, ҳар чоракда ушбу нархга тузатишлар киритилишини таъминлаш вазифаси юклатилган.

Қолаверса, расман пахта хомашёларни тўлови бўйича кутилаётган минимал нархлар эълон қилинмаган бўлсада, бироқ Қишлоқ хўжалиги вазирлигининг телеграмм каналида 2023 йил 19 октябрда қўйган маълумотида, 2023 йил ҳосили учун пахта хом-ашё бўйича кутилаётган минимал нархи 1 кг учун 8 000 сўм саналади деб кўрсатилган, лекин коэффициентлари бўйича маълумотлар тақдим этилмаган.

Шу сабабли суд даъвогар томонидан Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Ташқи иқтисодий алоқалар, инвестициялар ва савдо вазирлиги, «Ўзпахтасаноат» уюшмасининг 2007 йил 31 августдаги 81, 32, 163, ЭГ-01/22-4209, 01/1829-сон қарори билан тасдиқланган "Пахта хом ашёсининг харид нархини ва пахта толасининг улгуржи нархини шакллантириш тартиби тўғрисида"ги Низомга илова қилинган биринчи жадвалда кўрсатилган пахта хом ашёсининг навлари ва синфлари бўйича нархларини аниқлаш коэффициентлари асосида тўғри ҳисоб китоб қилинган деб ҳисоблади.

Мазкур Низомга илова қилинган биринчи жадвалда кўрсатилган пахта хом ашёсининг навлари ва класслари бўйича нархларини аниқлаш коэффициентлари (базис-2 нав, 1 класс) 1-нав 1 класс 1,094, 1-нав 2-класс 1,066, 1-нав 3 класс 0,853, 2-нав 1 класс 1,000, 2-нав 1 класс 1,000, 2-нав 2 класс 0,917, 2-нав 3 класс 0,843, 3-нав 1 класс 0,876, 3-нав 2 класс 0,779, 3-нав 3 класс 0,551, 4-нав 1 класс 0,652, 4-нав 2 класс 0,506, 4-нав 3 класс 387 ва 5-нав 3 класс 0,271 бўйича аниқлаш белгиланган.

Суд, даъво талабидаги жарима ундириш қисмини муҳокама қилган ҳолда асосли бўлган қисми бўйича хисоб китоб қилишни ва жавобгарнинг иқтисодий аҳволини инобатга олган ҳолда пеняни камайтиришни лозим топди.

Суд, даъвогарнинг хисоб китоби нотўғри бўлганлиги 134 505 672 сўм асосий қарздорлик эмас балки 122 685 283 сўм ҳақдорлиги мавжудлиги, устамадан 72 978 277,12 сўм ҳақдорлиги мавжуд бўлиб, ушбу ҳақдорлик бўйича ҳисоб китоб қилинганида 29 349 534 сўм жарима ҳосил бўлганлиги ва ушбу ҳосил бўлган жариманинг жавобгарнинг иқтисодий аҳволини инобатга олган ҳолда сўралган жариманинг 14 674 767 сўмни қаноатлантиришни, қолган қисмини қаноатлантиришни рад этишни лозим топди.

Гарчанд, тарафлар ўртасида тузилган шартномани 5.4-бандининг биринчи қисмида, мазкур шартномага мувофиқ белгиланган муддатларда бўнак (аванс) маблағларни, топширилган пахта хом ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун "Харидор" "Хўжалик"ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 15 фоизи миқдорида жарима тўлайди деб келишилган.

Зотан, ФКнинг 263-моддасига кўра, неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъи назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга ҳақли.

Аммо, ФКнинг 326-моддасига мувофик, агар тўланиши лозим бўлган неустойка кредиторнинг мажбуриятини бузиш оқибатларига номутаносиблиги кўриниб турса, суд неустойкани камайтиришга ҳақли. Бунда қарздор мажбуриятни қай даражада бажарганлиги, мажбуриятда иштирок этаётган тарафларнинг мулкий аҳволи, шунингдек кредиторнинг манфаатлари эътиборга олиниши керак. Суд алоҳида ҳолларда ҳарздор ва кредиторнинг манфаатларини ҳисобга олиб, кредиторга тўланиши лозим бўлган неустойкани камайтириш ҳуқуқига эга.

Ўзбекистон Республикаси Олий Хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун тўғрисидаги қонун жавобгарлик фукаролик хужжатларини қўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 163-сонли Қарорининг 2-бандида эса, шартномада жарима ёки пеня шаклида белгиланадиган неустойка тарафлар томонидан қабул қилинган мажбуриятларнинг бажарилишини таъминлаш усулларидан бири хисобланади. Судлар неустойкани ундириш тўғрисидаги даъволарни хал қилишда неустойка миқдорининг қонун талабларига мувофик хисобланганлиги, унинг асослилиги, мажбурият бузилиши оқибатларига мутаносиблиги каби холатларни хар томонлама ва чуқур мухокама қилиб, талаб қилинган неустойканинг адолатли миқдорини белгилашлари шарт деб тушунтириш берилган.

Суд, ишни кўриб чиқиш билан боғлиқ суд харажатларини ундириш масаласини мухокама қилган холда давлат божини тарафлар ўртасида мутаносиб равишда тақсимлашни лозим топди.

Чунки. 118-моддасини биринчи ИПКнинг қисмига СУД харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг қаноатлантирилган даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади, кисмига биноан, агар даъвогар томонидан билдирилган неустойкани ундириш ҳақидаги талаб асосли бўлиб, бироқ унинг миқдори қонунчиликда белгиланган ҳуқуқдан фойдаланилган ҳолда суд томонидан камайтирилган бўлса, суд харажатларининг камайтирилиши хисобга олинмаган холда ундирилиши лозим бўлган неустойка суммасидан келиб чиққан холда, суд харажатлари жавобгарнинг зиммасига юклатилиши лозим.

Ўзбекистон Республикаси "Давлат божи тўғрисида"ги Қонунида кўрсатилган талаблар бўйича мулкий тусдаги даъво аризаларидан - даъво баҳосининг 2 фоизи миҳдорида, лекин базавий хисоблаш миҳдоридан кам бўлмаган миҳдорда давлат божи ундирилади деб кўрсатилган.

"Давлат божи тўғрисида"ги Қонуннинг 9-моддаси 18-бандига кўра, Ўзбекистон фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши, Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва туманлар фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгашлари — фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларининг манфаатларини кўзлаб қилинган даъволар юзасидан давлат божи тўлашдан озод этилган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш

бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги 2017 йил 10 октябрдаги ПҚ-3318-сонли қарорини 3-банди тўртинчи хатбошисида, фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари манфаатларини кўзлаб судга давлат божи тўламасдан даъво аризалари, давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг қарорлари, уларнинг мансабдор шахслари хатти-ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоятлар тақдим этиш. Бунда даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмайди деб кўрсатилган.

Қайд этилган қонун нормаларни инобатга олган ҳолда суд, Республика бюджетига даъво талаби бўйича Skorton Textil масъулияти чекланган жамияти шаклидаги қўшма корхонаси ҳисобидан 4 500 261,88 сўм давлат божи ундиришни лозим топди.

Бинобарин суд, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик Кодексининг 236, 326, 356, 418, 465-моддаларини, Иқтисодий Процессуал Кодексининг 118, 170, 176-180, 186, 188-моддаларини ва Ўзбекистон Республикаси Олий Хўжалик суди Пленумининг 163-сонли Қарорини қўллаб,

ҚАРОР ҚИЛДИ:

Даъво ариза қисман қаноатлантирилсин.

Skorton Textil масъулияти чекланган жамияти шаклидаги қўшма корхонаси ҳисобидан: Янгиобод хосили фермер хўжалиги фойдасига 122 685 283 сўм асосий қарздорлик, 72 978 277,12 сўм устама, 14 674 767 сўм жарима, 34 000 сўм почта харажати;

Республика бюджетига 4 500 261,88 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъвонинг қолган қисмини қаноатлантириш рад этилсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач, ижро варақалари берилсин.

Мазкур ҳал ҳилув ҳароридан норози тараф у ҳабул ҳилинган кундан бошлаб бир ойлик муддат ичида шу суд орҳали Андижон вилоят судига апелляция тартибида шикоят ҳилиши мумкин.

Раислик этувчи, судья

Р.Асқаров

